İMAM ŞÂFİÎ

Muhammed b. İdris eş-Şâfiî (150/204)

Hayatı:

- Hicrî 150/Miladî 767 yılında Filistin'in Gazze şehrinde doğdu. Babası İdris bir iş için Gazze'ye gitmiş, orada iken vefat etmişti. Dedelerinden biri olan Şâfiî İbn es-Sâib'e nispeten Şâfiî olarak bilinir. Soyu Abd-i Menâf'ta Hz. Peygamber'in soyuyla birleşir.
- Henüz küçük yasta iken babasını kaybeder. Fakir bir şekilde yaşayan annesi, oğlunu alıp Mekke'ye gitmeğe karar verir. Mekke'de, daha küçük yaşta kendisini ilme veren İmam Şâfiî, yedi yaşında Kur'ân-ı Kerim'i; on yaşında da İmam Mâlik'in el-Muvatta' adli hadis kitabını ezberlemiş ve on beş yaşına geldiğinde, fetva verebilecek bir seviyeye ulaşmıştı.

- Bundan sonra bir süre çölde, Huzeyl kabilesi içinde yaşayarak fasih Arapçayı ve câhiliye şiirlerini öğrendi. Kendisi bunu şöyle anlatır:
- "Ben Mekke'den çıktım. Çölde Huzeyl kabilesinin yaşayışını ve dilini öğrendim. Bu kabile, Arapların dil bakımından en fasihi idi. Onlarla birlikte gezdim, dolaştım, ok atmayı öğrendim. Mekke'ye döndüğüm zaman, birçok rivayet ve edebiyat Bilgilerine sahip olmuştum."
- Hatta Asmaî, onun hakkında; "Huzayl'in şiirlerini Kureyş'ten Muhammed b. İdris denen bir genç ile düzelttim" demiştir.
- Akabinde birçok alimden hadis okudu. Mekke valisinin bir tavsiye mektubu ile Medine'ye gitti. Burada İmam Mâlik'e el-Muvatta adlı eserinin tamamını arz etti. Daha sonra tamamen fıkha yönelerek İmam Mâlik'ten Hicaz fıkhını öğrendi.
- Şafiî'nin eşsiz kavrayış ve üstün zekâsını müşahede eden İmam Mâlik, ona şu tavsiyede bulundu: "Muhammed! Allah'tan kork, günahtan

sakın; çünkü ben senin büyük bir şahsiyet olacağını ümit ediyorum. Gönlüne Allah'ın koymuş olduğu bu nuru günahla söndürme."

- Medine'de İmam Mâlik'ten fıkıh ve hadis ilmi aldı. Süfyan b. Uyeyne'den, Fudayl b. İyâz ve amcası Muhammed b. Şâfiî ve diğerlerinden hadis rivayet etti.
- İmam Malik Enes vefat edince, Şafii ilimden yeteri kadarı nasibini aldığı kanaatine vardı. O zamana kadar çok fakir bir hayat sürdü. Kendi geçimini temin edebilmek için bir iş aramaya başladı. Bu sırada Yemen valisi Hicaz'a gelmişti. Kureyş'ten bazıları ondan Şafii'yi beraberinde Yemen'e götürmesi isteğinde bulundular.
- Vali bu isteği uygun bularak, kendisine bir iş vermek üzere Şafii'yi yanında götürdü. Şafii bu hususta şöyle der: "Annemde bana verecek yol parası bile yoktu. Evi rehin vererek, yol parasını tedarik ettim. Yemen'e varınca vali bana iş verdi. Bu parayı ödemek için çalışmaya başladım."

- İmam Şafii söz konusu görevine devam ettiği sıralarda Yemen'e zalim, gaddar bir vali tayin oldu. Bu vali, kendi idaresi altındakilere zulüm yapmaktan çekinmiyordu. Bu durumdan haberdar olup rahatsız olan Şafii, alimlerin elinde keskin bir kılıç olan tenkit vasıtasını çok iyi kullanarak bu valiyi uyarmaya çalıştı.
- Fakat Şafii'nin bu tavrı valinin onun aleyhine harekete geçmesine yol açtı. Vali ona kin bağlayarak hakkında iftiralar uydurdu. Zira herkes tabiatının gereğini yapar.
- Abbasiler, Hz. Ali'nin soyundan gelenlere karşı bir tavır içindeydiler. Bu sebeple herhangi bir valinin Hz. Ali soyundan gelenlere karşı iyi davrandığını tespit ettiklerinde derhal onu ya azlediyor, ya muhakemeye çekiyor, ya da öldürüyorlardı.
- Söz konusu zalim vali de Abbasileri bu zayıf noktalarından vurmayı başardı. Şafii'yi Hz. Ali soyundan gelenlerin taraftarı olmakla itham etti.

Bu sadece psikolojik bir yıldırmaydı ve her hangi bir fiili duruma dayanmıyordu.

- Çünkü Şafii'nin Hz. Ali soyundan gelenlere karşı sevgi beslediği herkesçe biliniyordu. Fakat onun bu sevgisi kendisini Şiilik propagandasına ve onların iktidara gelmesi için bir girişimde bulunmaya sevk edecek durumda değildi. Tüm bu gerçeklere rağmen zalim vali, bu konuda ısrar ediyor, Halife Harun Reşid'e mektup göndererek onu Şafii'ye karşı kışkırtıyordu.
- Nihayet Şafii eli kelepçeli halde Bağdat'a gönderildi. 34 yaşlarında böyle bir durumla karşı karşıya kalan Şafii apar topar Halife Harun Reşid'in huzuruna çıkarıldı. Ancak güzel savunması ve İmam Muhammed ibnu Şeybani'nin lehinde şahitlik etmesiyle canını kurtardı.
- Sonra h.183 ve 195'te Bağdat'a gitti. Orada Muhammed b. Hasan es-Şeybânî'den Irak fakihlerinin kitaplarını okudu. Onunla fikir alış verişinde bulundu.

- İmam Şâfiî bundan sonra h. 187'de Mekke'de ve 195'te Bağdat’ta İmam Ahmed b. Hanbel (v. 241/855) ile buluştu. Ondan Hanbelî fıkhını ve usulünü, Kur’an’ın nâsih ve mensûhunu öğrendi.
- Bağdat’ta mezhebinin ilk esaslarını ihtiva eden "el-Hücce" adlı eserini yazdı.
- Sonra H. 200'de görüşlerinin en çok yaygınlaşacağı Mısır’a gitti. Burada mezhebinin yeni görüşlerini ihtiva eden "el-Ümm" adlı eseri yazdı.
- 204/819'da Recep ayının son cuma günü Mısır’da vefat etti ve orada defnedildi.
- İmam Şafii’nin "er-Risâle" adli eseri fıkıh usulünde kaleme alınan ilk eserdir. Hanefilerde, usul müçtehit imamlar devrinde yazılı bir eser haline getirilmemiş daha sonra fürûdan hareket edilerek usûl kaideleri belirlenmiştir.

- İmam Şâfiî, işin başında er-Risâle adlı eserini yazarak sonraki Şâfiî bilginlerini bu külfetten kurtarmıştır.
- Şafii mezhebi; Mısır, Güney Arabistan, Doğu Afrika, Doğu Anadolu, Seylan, Endonezya, Cava, Filipinler, Malaya, Mâveraü'n-Nehir ve Horasan gibi yerlerde yayılmıştır.

İslam Alimlerin İmam Şafii Hakkındaki Görüşleri

- İmam-ı Ahmed bin Hanbel'in oğlu Abdullah, babasının imam-ı Şafii'ye çok dua ettiğini görerek sebebini sorunca: "Oğlum, imam-ı Şafii'nin insanlar arasındaki yeri, gökteki güneş gibidir. O, ruhların şifasıdır" demiştir.
- Bir seferinde de; "Eline kalem kağıt alan herkesin imam-ı Şafii'ye şükran borcu vardır" demiştir.
- Ebü"l-Kasım bin Selam:
- “Hayatımda nice alim ve faziletli kimselerle görüştüm. Şafii hazretleri gibi alim bir kimse görmedim.”

اَلْعَبْدُ حُرٌّ إِنْ قَنَعَ ... وَالْحُرُّ عَبْدٌ إِنْ طَمَعَ

فَاقْنَعْ وَلَا تَطْمَعْ ... فَلَا شَيْءٌ يَشِينُ سِوَى الطَّمَعِ

Köle özgürdür eğer kanaat ederse

Özgür de köledir eğer tamah ederse

Kanaat et, tamahkâr olma,

Tamah etmesi dışında insanı lekeleyen, bir şey yoktur

شَكَوْتُ إِلَى وَكِيعٍ سُوءَ حِفْظِي ... فَأَرْشَدَنِي إِلَى تَرْكِ الْمَعَاصِي

وَأَخْبَرَنِي بِأَنَّ الْعِلْمَ نُورٌ ... وَنُورُ اللهِ لَا يُهْدَى لِعَاصِي

Hafızamın kötülüğünü (hocam) Vekî'e şikâyet ettim.

Bana günahları terk etmemi tavsiye etti.

Ve bana şunu bildirdi ki; ilim bir nurdur

Ve Allah’ın bu nuru âsilere verilmez.

اَلْمَرْءُ إنْ كَانَ عَاقِلًا وَرِعًا ... أَشْغَلَهُ عَنْ عُيُوبِ غَيْرِهِ وَرَعُهُ

كَمَا الْعَلِيلُ السَّقِيمُ اَشْغَلَهُ ... عَنْ وَجَعِ النَّاسِ كُلِّهِمْ وَجَعُهُ

Eğer kişi akıllı ve muttaki ise

İnsanların ayıpları ile uğraşmaktan takvası alıkor,

Hasta ve rahatsız kişide olduğu gibi

Onu da insanların dertleri ile uğraşmaktan kendi derdi alıkor.

إِنَّ الْفَقِيهَ هُوَ الْفَقِيهُ بِفِعْلِهِ ... لَيْسَ الْفَقِيهُ بِنُطْقِهِ وَمَقَالِهِ

وَكَذَا الرَّءِيسُ هُوَ الرَّئِيسُ بَخُلُقِهِ ... لَيْسَ الرَّئِيسَ بِقَوْمِهِ وَرِجَالِهِ

وَكَذَا الْغَنِيُّ هُوَ الْغَنِيُّ بِحَالِهِ ... لَيْسَ الْغَنِيُّ بِمُلْكِهِ وَبِمَالِهِ

Fakih odur ki ilmi ile amel eder

Konuşması ve sözleri ile kişi fakih olmaz

Lider odur ki ahlakı ile önderlik eder

Kavmi ve adamları ile kişi lider olmaz

Zengin odur ki halinden belli eder

Malı ve mülkü ile kişi zengin olmaz.

اِحْفَظْ لِسَانَكَ أَيُّهَا الْإِنْسَانُ ... لَا يَلْدَغَنَّكَ إِنَهُ ثَعْبَانٌ

كَمْ فِي الْمَقَابِرِ مِنْ قَتِيلِ لِسَانِهِ ... كَانَتْ تَهَابُ لِقَاءَهُ الْأَقْرَانُ

Ey insan! Dilini muhafaza et

O zaman bir yılan gibi sokamayacaktır

Nice dilinin kurbanı kabirlerde yatıyor

Akranları onunla karşılaşmaktan korkardı

أَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِ السَّفِيهِ ... فَكُلُّ مَا قَالَ فَهُوَ فِيهِ

مَا ضَرَّ نَهْرَ الْفُرَاتِ يَوْمًا ... أَنْ خَاضَ بَعْضُ الْكِلَابِ فِيهِ

Boş ver uğraşma beyinsiz cahil ile

Söylediği bütün çirkin sözleri ona aittir

Fırat nehrine zarar veremez bir gün bile

Şehrin köpeklerinin ona dalması

يُرِيدُ الْمَرْءُ أَنْ يُعْطَى مُنَاهُ ... وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا مَا أَرَادَ

يَقُولُ الْمَرْءُ فَائِدَتِي وَمَالِي ... وَتَقْوَى اللهِ أَفْضَلُ مَا اِسْتَفَادَ

Kişi her istediğinin verilmesini ister

Allah ise dilediği dışındakini reddeder

Kişinin daim dediği "malım mülküm" sözüdür

Oysa Allah korkusu istediğinden daha üstündür

نَعِيبُ زَمَانَنَا وَالْعَيْبُ فِينَا ...وَمَا لِزَمَانِنَا عَيْبٌ سِوَانَا

وَنَهْجُوا ذَاالزَّمَانِ بِغَيرِ ذَنْبٍ ... وَلَوْ نَطَقَ الزَّمَانُ لَنَا هَجَانَا

وَلَيْسَ الذِّئْبُ يَأْكُلُ لَحْمَ ذِئْبٍ ... وَ يَأْكُلُ بَعْضُنَا بَعْضًا عِيَانَا

Zamanımızı ayıplıyoruz, oysa ayıp bizde

Zamanımızın bizden başka ayıbı ne?!

Eleştiriyoruz bu zamanı günahsız yere

Eğer zaman konuşabilseydi o da eleştirirdi bizi,

Hiçbir kurt, diğer kurdun etini yemezken

Biz yiyoruz açıkça birbirimizi!

İmam Şafii"nin Hikmetli Sözleri

- “Dünyada zahit (dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurduklarını yerine getiren kimse) ol, dünya malına bağlanma! Ahireti isteyici ol, onun için çalış! Her işinde Allahü Teala"yı hatırla. Böyle yaparsan, kurtulmuşlardan olursun.”
- “İlmi, kibirlenmek, kendini büyük görmek için isteyenlerden hiçbiri felah bulmuş değildir. Ama ilmi; tevazu için, alimlere ve insanlara hizmet için isteyen, elbette felah bulur, kurtulur.”
- “Senden daha çok malı ve parası olan kimseyi kıskanma. O malına ve parasına hasretle ölür. İbadeti ve itaati çok olan kimselere gıpta et. Yaşayanlar da sonunda ölecekleri için, onların dünyalıklarına özenmeye değmez.”
- Ufak bir yanlış hareketinle üzülecek, darılacak kimseye çok güvenme.
- Dünyada arsız kimseyle arkadaş olmak, ahirette insanı mahcup eder.

- Hakkı doğruyu kim söylerse söylesin kabul ediniz.
- Ey insan, dilini muhafaza et, seni sokmasın. Çünkü o, büyük bir yılandır. Kabirlerde, kahraman ve cesur kimselerin bile kendileriyle karşılaşmaktan çekinip, dilinin kurbanı giden nice kimseler vardır.
- Sana gelene sen de git. Sana kötülük ve eziyet edene sen eziyet etme.
- Bir kavmin büyüğünün ilmi yoksa herkes ona yönelip geldiği zaman o küçüktür. Kavmin makam ve mertebe sahibi olmayan ve ilim sahibi olan küçüğü, ilmi meclislerde kavmin büyüğüdür.
- İlim öğren, kimse âlim olarak doğmaz, ilim sahibi ile cahil bir olmaz.
- Senden görüşünü istemeyene, görüşünü verme. Çünkü böyle yaparsan, övülmediğin gibi, görüşün de o kimseye fayda vermez.
- Allahü Teâlâyı sevdiğini söylersin, hâlbuki ona isyan edersin. Böyle sevgi olmaz. Eğer sevginde samimi olsaydın, Allahü Teâlâya itaat ederdin. Çünkü seven, sevdiğine itaat eder.

- Bütün düşmanlıkların sevgiye dönüşmesi umulur. Fakat hasetten dolayı olan düşmanlık böyle değil.
- Öğrenmenin acısını bir müddet tatmayan, hayatı boyunca cehaletin zilletini yudumlar.
- Sefih ve cahil bir kimse konuşunca ona cevap verme. Sükut, ona cevap vermekten daha hayırlıdır.
- Bir kimseyi affedip, ona kin tutmadığım zaman, düşmanlık düşüncesinden kendimi rahata kavuşturdum.
- Sırrını saklamasını bilen, işinin hakimidir.
- Kanaatkâr olmak, rahatlığa kavuşturur.
- Başkalarını senin yanında çekiştiren, senin bulunmadığın yerde de seni çekiştirir.
- Dünyada en huzursuz kimse, kalbinde haset ve kin taşıyanlardır.

- Kimin düşüncesi, arzusu, maksadı yemek içmek (dünya) ise; kıymeti, bağırsaklarından çıkardığı kazurat kadardır.
- İlim öğrenmek için üç şart vardır: Hocanın maharetli, talebenin zeki olması ve uzun zaman.
- Kendini bilmeyene ilim öğreten, ilmin hakkını zayi etmiş olur. Layık olandan ilmi esirgeyen de, zulmetmiş olur.
- İlim öğrenmek, nafile ibadetten üstündür.
- Bütün düşmanlıkların aslı, kötü kimseler ile dostluk etmek ve onlara iyilik yapmaktır.
- Sadık dost ve halis kimya az bulunur, hiç arama.
- İlmi sevmeyende hayır yoktur. Böyle kimselerle dostluk ve bağlılığını kes. Çünkü, ilim kalplerin hayatı, gözlerin aydınlığıdır.

- Dostlar ile yapılan sohbetten sevimli bir hareket yoktur. Dostların ayrılığı kadar da gam ve keder veren şey yoktur.
- Hizmet edene, hizmet edilir.
- Gururlanıp böbürlenmek, adi ve bayağı kimselerin vasfıdır.
- Dünya işlerinde bir darlığa ve sıkıntıya düşen kimse, ibadete yönelmelidir.
- Âlimlerin güzelliği, nefislerini ıslah etmeleridir, ilmin süsü, şüpheli şeylerden sakınmak, yumuşak olup, sertlik göstermemektir.
- Dünya sevgisi ile Allah sevgisini bir arada toplarım iddiasında bulunmak, yalandır.
- İbret almak istersen, hata sahibi kişilerin akıbetlerine bak da kalbini topla.
- Sadık dost, arkadaşının ayıplarını görünce ihtar eder, ifşa etmez.

- Haksız sözleri tasdik eden, dalkavuk ve ikiyüzlüdür.
- İki kişinin, darıldıktan sonra birbirinin ayıplarını ortaya çıkarması, münafıklık alametidir.
- Sadık dost, arkadaşının hüzün ve sevinçte ortağı olandır.
- Hiç bir vakit yoktur ki, ilim mütalaası, hüzün ve kederi yok etmesin, ilmi mütalaa, kalbin en ince ve en gizli noktalarını harekete geçirir, insanda yüce duygular uyandırır.
- Dünyayı ve Yaradanını bir arada sevdiğini söyleyen kimse yalancıdır.
- Rasulullah ve Asbabının yolunda olmayanı havada uçar görsem, yine doğruluğunu kabul etmem.
- İlim, ezber edilen şey değil, ezber edilen şeyden temin edilen faydadır.
- Hiçbir kimse yoktur ki, dostu ve düşmanı olmasın. Madem ki böyledir, o halde Allahü teâlâya itaat edenlerle beraber bulun, onları sev.

- İnsanları tamamen razı ve memnun etmek çok zordur. Bir kimsenin bütün insanları kendinden hoşnut etmesi mümkün değildir. Bunun için kul, daima Rabbini razı ve memnun etmeye bakmalı, ihlas sahibi olmalıdır.
- İlimleriyle yalnız dünyalık arzu eden kimselere yaklaşmasın.
- Sefih kimselerle düşüp kalkmağı bıraksın, kötü kimselerle düşüp kalkmasın.
- Midesini pek fazla doyurmasın.
- Günün belli bir vaktinde yalnız kalsın ve huzura dalsın.
- Başımda ağaran saçların ortaya çıkmasıyla, nefsimin ateşi sönüp gitti. Başımda beyaz saçların yanmasıyla, benim gecem oldu. (Çünkü bunlar, ölümün habercileri idi) ihtiyarlığın habercileri yanaklarıma indikten sonra, ben nasıl rahat yaşarım, insanın ömrünün en iyi kısmı, ihtiyarlıktan öncekidir. Halbuki, gençliği yok olan bir nefs, yok olmuş

demektir, insanın rengi sararıp, saçları ağardığı zaman, güzel ve tatlı günleri de, o güzellik ve tatlılığını kaybeder. Yeryüzünde büyüklenerek yürüme. Çünkü, bir müddet sonra bu yer, seni de içine çekip alacaktır.